

บทที่ 5

สรุปและ เสนอแนะ

5.1 ข้อสรุป

จากผลของการศึกษาถึงบทบาทและแนวทางในการใช้บังคับมาตรการทางอาญาในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมป้องกันมลพิษทางสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ทำให้กล่าวได้ว่ามาตรการทางอาญาที่รัฐได้บัญญัติ เป็นบทกำหนดโทษในกฎหมายดังกล่าวสำหรับการควบคุมป้องกันปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมนั้น ยังไม่สามารถนำไปบังคับใช้กับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมาตรการทางอาญาดังกล่าวยังมีข้อขัดข้องอยู่ ทั้งนี้มีสาเหตุที่สำคัญมาจากประเด็นดังจะกล่าวต่อไปนี้

(1) บทบาทของมาตรการทางอาญา

จากการศึกษาพบว่า มาตรการทางอาญามีบทบาทสัมพันธ์กับแนวทางควบคุมป้องกันปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมอยู่ 3 ลักษณะด้วยกันดังนี้คือ

ก. ลักษณะที่ใช้มาตรการทางอาญา เป็นบทบัญญัติที่กำหนดสภาพบังคับต่อการพิจารณาทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมโดยตรง กล่าวคือ เป็นการกำหนดให้มีการบังคับใช้มาตรการทางอาญาลงโทษการกระทำผิดทางสิ่งแวดล้อมอย่างชัดแจ้ง โดยกำหนดให้การกระทำที่เป็น การก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม เป็นความผิดทางอาญาโดยตรง แต่ทว่าบทบาทของมาตรการทางอาญาในลักษณะ เช่นนี้อาจ เป็นการยากที่จะกำหนดโดย เฉพาะ เจาะจงให้การกระทำผิดทางสิ่งแวดล้อม เป็นความผิดทางอาญาอย่างชัดแจ้ง โดยปราศจากการอ้างอิงถึงปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องกันและอาจไม่เพียงพอที่จะก่อให้เกิดความสมมูลย์ในปัจจุบันทั้งหลายที่มีความเกี่ยวพันกันใน เรื่องหลักการจัดการสิ่งแวดล้อมได้

ข. ลักษณะที่ใช้มาตรการทางอาญาเป็นมาตรการประกอบ (Subsidiary - measure) กล่าวคือ เป็นการกำหนดให้มาตรการทางอาญามีบทบาทในการควบคุมบังคับ

ในกรณีที่เกิดมีการกระทำอัน เป็นการฝ่าฝืนและ/หรือละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งบัญญัติไว้สำหรับควบคุมภาวะมลพิษทางสิ่งแวดล้อม ฉะนั้นบทบาทของมาตรการทางอาญาในลักษณะเช่นนี้จึงค่อนข้างจำกัดและ เปรียบได้กับการใช้มาตรการทางอาญา เป็นสภาพบังคับสำหรับลงโทษการกระทำผิดที่เกี่ยวกับการปกครอง เท่านั้น อัน เป็นการแสดงให้เห็นชัดว่ากฎหมายไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะใช้บังคับมาตรการทางอาญา เพื่อควบคุมป้องกันปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง หากแต่มาตรการทางอาญาจะมีบทบาท เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่ เป็นแต่ เพียงผลพลอยได้ของการใช้บังคับกฎหมาย เท่านั้น

ค. ลักษณะที่ใช้มาตรการทางอาญาเป็นมาตรการเสริม (Complementary-measure) กล่าวคือ เป็นการกำหนดให้ใช้มาตรการทางอาญา เข้ามีบทบาท เป็นการบังคับควบคุมให้ผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับการก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมมีความรับผิดชอบ ด้วยการปฏิบัติทำให้ เป็นไปตามกฎ เกณฑ์ ระเบียบหรือข้อบังคับที่รัฐบัญญัติไว้และขณะ เดียวกันก็ยังสามารถกำหนดให้ใช้มาตรการทางอาญา เป็นสภาพบังคับสำหรับลงโทษบุคคลดังกล่าว ในกรณีที่ เกิดมีอันตรายหรือความเสียหายขึ้นกับประชาชนและสิ่งแวดล้อมอัน เป็นผลมาจากการที่บุคคลนั้นได้กระทำการอัน เป็นการฝ่าฝืนและ/หรือละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดไว้อีกด้วย ซึ่ง การกำหนดบทบาทของมาตรการทางอาญาในลักษณะ เช่นนี้ จะส่งผลให้มาตรการทางอาญามีบทบาทโดยตรงในการควบคุมและป้องกันปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม และทำให้แนวทางการปฏิบัติสำหรับการควบคุมป้องกันมลพิษทางสิ่งแวดล้อมมีความชัดเจนยิ่งขึ้นและยังเป็นสิ่งแสดงให้เห็นเด่นชัดว่ามาตรการทางอาญามีความสำคัญอย่างแท้จริงในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

เมื่อพิจารณาถึงบทบาทของมาตรการทางอาญาทั้ง 3 ลักษณะดังกล่าวมานี้เทียบกับลักษณะบทบาทของมาตรการทางอาญาซึ่งกำหนดไว้ในกฎหมายที่ เกี่ยวข้องกับการควบคุมป้องกันมลพิษทางสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยดังที่ได้ศึกษาในรายละเอียดในบทที่ 4 แล้วพบว่า

1. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ในหมวดที่ว่าด้วยบทกำหนดโทษ มีการกำหนดบทบาทของมาตรการทางอาญาในลักษณะที่เป็นมาตรการประกอบ

2. พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 ในหมวดที่ว่าด้วยบทกำหนดโทษนั้น ก็ได้ทำการกำหนดบทบาทของมาตรการทางอาญาในลักษณะที่เป็นมาตรการประกอบ

3. พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ในหมวดที่ว่าด้วยบทกำหนดโทษนั้น มีการกำหนดบทบาทของมาตรการทางอาญาในลักษณะที่เป็นมาตรการประกอบ

4. พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 ในหมวดที่ว่าด้วยบทกำหนดโทษนั้น มีการกำหนดบทบาทของมาตรการทางอาญาในลักษณะที่เป็นมาตรการประกอบ

5. ประมวลกฎหมายอาญา มีการกำหนดบทบาทของมาตรการทางอาญาในลักษณะที่เป็นบทบัญญัติที่กำหนดสภาพบังคับต่อการพิจารณาก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมโดยตรง

จากลักษณะการกำหนดบทบาทของมาตรการทางอาญา ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมป้องกันมลพิษทางสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย เช่นนี้ อาจกล่าวได้ว่ายังไม่มีวามเหมาะสมเพียงพอที่จะชี้ให้เห็นว่ากฎหมายมีวัตถุประสงค์ที่จะใช้บังคับมาตรการทางอาญาในการควบคุมและป้องกันปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมที่จะนำไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผลได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ เพราะกฎหมายมิได้มีความมุ่งหมายที่จะใช้มาตรการทางอาญาในฐานะที่เป็นมาตรการทางกฎหมายสำหรับการควบคุมและป้องกันปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง หากแต่ใช้บังคับมาตรการทางอาญาในลักษณะที่เป็นการลงโทษการกระทำผิดที่เกี่ยวกับการปกครอง ซึ่งกล่าวได้ว่ามาตรการทางอาญามีบทบาท เป็น เพียงแต่มาตรการประกอบส่วนหนึ่งของกฎหมาย เท่านั้น

(2) การใช้บังคับมาตรการทางอาญา

ผลจากการศึกษาพบว่า วิธีการใช้บังคับมาตรการทางอาญาในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมภาวะมลพิษทางสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยนั้นยังมีขอบเขตจำกัดและค่อนข้างแคบ ซึ่งข้อขัดข้องสำคัญในการใช้บังคับมาตรการทางอาญาในการกระทำผิดทางสิ่งแวดล้อมก็คือ เรื่องของหลักการกำหนดความรับผิดทางอาญา ทั้งนี้ เพราะกฎหมายดังกล่าวมิได้กำหนดให้มีการพิจารณาความรับผิดทางสิ่งแวดล้อม แยก เป็นกรณีต่างหากจากความรับผิดทางอาญาที่กำหนดเอาไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ดังนั้นจึง เป็นผลว่าการพิสูจน์ถึงความรับผิดของผู้กระทำผิดทางสิ่งแวดล้อมยังคงต้องอาศัย "หลักการพิสูจน์ เจตนา" ตามหลักการที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาอย่างเคร่งครัด นั่นคือผู้เสียหายจะต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าความเสียหายอย่างใด ๆ ที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและ เป็นผลร้ายต่อประชาชนนั้น ผู้กระทำผิดได้กระทำไป

โดยรู้สำนึกและผู้กระทำมีความประสงค์ หรือยอม เล็งเห็นผลว่าความเสียหาย เช่นนั้นจะเกิดขึ้นจากการกระทำผิดของตน มิฉะนั้นผู้กระทำก็ จะไม่มีความรับผิดชอบในทางอาญา ซึ่งจะ เห็นได้ว่าการกระทำผิดทางสิ่งแวดล้อมนั้น โดยลักษณะของการก่ออาชญากรรมแล้วผลร้ายหรือความเสียหายอย่างใด ๆ ที่เกิดขึ้นมักจะปรากฏให้เห็นช้าและใช้เวลานาน ประกอบกับมักจะเกิด เป็นผลร้ายกับสาธารณชนเป็นจำนวนมาก ฉะนั้นโดยลักษณะและผลที่เกิดขึ้นจึง เป็น การยากที่จะนำสืบพิสูจน์ให้เห็นถึงสภาพภายในจิตใจของผู้กระทำผิดได้อย่างชัดเจน การนำ หลักการพิสูจน์ เจตนาในทางอาญาอย่างเคร่งครัดดังกล่าว มาใช้กับการพิสูจน์ความรับผิดใน การกระทำผิดทางสิ่งแวดล้อม จึง เป็นการยากที่จะทำได้โดยชัดแจ้ง ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ การใช้บังคับมาตรการทางอาญากับการกระทำผิดทางสิ่งแวดล้อมไม่บัง เกิดประสิทธิผลอย่างจริงจังในทางปฏิบัติอีกทั้งยังส่งผลให้ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ประชาชนและสิ่งแวดล้อมจาก การกระทำผิดดังกล่าวนี้ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายในส่วนที่จะช่วยให้มีการบังคับได้ตาม กฎหมายน้อยมาก เมื่อ เทียบกับการใช้บังคับกฎหมายของต่างประเทศตามที่ได้ศึกษามา

จากผลสรุปการศึกษารวบรวมดังกล่าวทำให้ เห็นได้ว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมภาวะมลพิษทางสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยทุกฉบับ มีการบัญญัติให้ใช้มาตรการทางอาญา เป็นสภาพบังคับไว้ในกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตาม การบังคับใช้มาตรการทางอาญาที่บัญญัติไว้ ภายใต้บทกฎหมายดังกล่าว เหล่านั้นให้มีผล เป็นการควบคุมป้องกันปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม ก็ยังไม่ เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริงในทางปฏิบัติ ทั้งนี้ก็ เนื่องมาจากบทบาทของมาตรการทางอาญาในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกฎหมายดังกล่าวยังไม่มีความ เหมาะสมเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการใช้กฎหมายในส่วนที่จะช่วยให้มีการบังคับได้ตามกฎหมายในกรณีมีการกระทำผิดทางสิ่งแวดล้อมนั้น ยังมีข้อขัดข้องที่สำคัญเกี่ยวกับเรื่อง "หลักความรับผิดทางอาญา" ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้กล่าวได้ว่า การใช้บังคับมาตรการทางอาญากับปัญหาการ ก่อให้เกิดมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรมในปัจจุบันยังไม่มีความสมบูรณ์พอที่จะนำมาใช้บังคับ กับปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นและสมควรที่จะได้รับการปรับปรุง เพื่อให้การใช้บังคับ มาตรการทางอาญากับกรณีปัญหาดังกล่าวมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น จากข้อสมมติฐานเบื้องต้นที่ว่า

" ปัจจุบันการใช้มาตรการทางอาญากับปัญหาการก่อให้เกิดมลพิษของโรงงาน

อุตสาหกรรมยังขาดประสิทธิผล ทั้งนี้ เนื่องจากการมุ่งพิจารณาแต่เพียงในแง่การบังคับใช้กฎหมายว่าไม่สมควรที่จะใช้บทลงโทษทางอาญาซึ่งมีสภาพบังคับที่เด็ดขาดและรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเหตุผลที่ว่าการใช้บังคับกฎหมายดังกล่าวจะเป็นการขัดข้องต่อแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศอีกด้วย

การกำหนดมาตรการทางอาญาที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีทางอาญาจะมีความเป็นการเพิ่มบทบาทของกฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถคุ้มครองสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี และยังคงเป็นการส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องได้อีกทางหนึ่งด้วย "

สมมติฐานในส่วนต้นนั้น จะเห็นได้ว่าการใช้มาตรการทางอาญากับปัญหาการก่อให้เกิดมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรมในปัจจุบันนั้นยังขาดประสิทธิผลอยู่จริงในทางปฏิบัติ แต่ถึงกระนั้นก็ตาม เหตุปัจจัยที่สำคัญซึ่งทำให้การใช้กฎหมายไม่บังเกิดประสิทธิผลนั้น ก็มีได้เป็นด้วย เหตุผลที่ว่าการบังคับใช้มาตรการทางอาญาดังกล่าวนั้นจะเป็นการขัดข้องต่อแนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ เนื่องจากมาตรการทางอาญามีสภาพบังคับที่เด็ดขาดและรุนแรงแต่เพียงประการเดียว แต่ยังเป็นด้วยเหตุที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมที่ใช้บังคับอยู่นั้น ยังขาดเอกภาพและไม่มีจุดยืนที่ชัดเจนเพียงพอในการควบคุมและป้องกันปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลให้การกำหนดบทบาทของมาตรการทางอาญาที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมป้องกันปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมไม่มีความชัดเจนเพียงพอที่จะนำมาใช้ควบคุมแก้ไขปัญหาดังกล่าวไปด้วย ประกอบกับมาตรการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในกฎหมายเหล่านั้นเองก็ยังคงไม่มีความสมบูรณ์และไม่สามารถที่จะบังคับใช้ได้จริง

สมมติฐานอีกส่วนหนึ่งนั้นผลที่ได้จากการวิจัยทำให้พบว่าหลังจากการกำหนดมาตรการทางอาญาให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีในทางอาญานั้น ยังไม่มีผลเป็นการเพิ่มบทบาทของกฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากว่าโดยหลักการอันเป็นพื้นฐานแล้วกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับการควบคุมป้องกันปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมนั้น จะกำหนดมาตรการทางอาญาอย่างสอดคล้องกับหลักการและทฤษฎีในทางอาญาเป็นอย่างดี หากแต่ว่าในการที่จะใช้บังคับมาตรการทางอาญากับปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมให้บังเกิดประสิทธิผลจริงนั้น ยังคง

ต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่า ลักษณะการกระทำผิดทางสิ่งแวดล้อมนั้นมีความแตกต่างไปจากลักษณะการกระทำผิดในทางอาญาทั่วไปและในการใช้บังคับมาตรการทางอาญากับกรณีปัญหาการกระทำผิดทางสิ่งแวดล้อมนั้นไม่ได้มีเป้าหมาย เพียงแต่ เพื่อที่จะลงโทษการกระทำอันเป็นความผิดหรือลงโทษ เพื่อรักษาความยุติธรรมในสังคมเท่านั้น หากแต่ยังมีความมุ่งหมาย เพื่อที่จะส่งเสริมและสนับสนุนแนวนโยบายของรัฐในการพัฒนาทาง เศรษฐกิจให้ดำเนินไปโดยราบรื่นอีกด้วย การใช้บังคับมาตรการทางอาญาในกรณีปัญหาดังกล่าวนี้จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมและผลประโยชน์อันเป็นส่วนรวมของสังคม เป็นประการสำคัญ ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยพบว่าการใช้บังคับมาตรการทางอาญากับปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมนั้นจำเป็นต้องมีการปรับปรุงหลักการในทางอาญาบางประการ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว เกิดประสิทธิผลจริงในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องของการปรับปรุงลักษณะการบัญญัติและกำหนดบทบาทของมาตรการทางอาญาให้เหมาะสม ประกอบกับปรับปรุงวิธีการกำหนดหลักความรับผิดชอบทางอาญาให้ เชื้ออำนวยการบังคับใช้สำหรับการกระทำผิดทางสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

จาก เหตุผลที่ได้ศึกษามานี้ทำให้กล่าวได้ว่า การที่จะพิจารณาใช้บังคับมาตรการทางอาญากับปัญหามลพิษที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งบัญญัติไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมมลพิษทางสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยให้เกิดประสิทธิผลนั้น จำต้องมีการพัฒนาปรับปรุงในรายละเอียดของกฎหมายในส่วนต่าง ๆ ดังจะ ได้กล่าวต่อไปในส่วน เสนอแนะนี้

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากผลของการศึกษาวิจัยดังกล่าวข้างต้นนั้น ทำให้เกิดข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ควรปรับปรุงลักษณะบทบาท และวิธีการใช้บังคับมาตรการทางอาญาที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมภาวะมลพิษทางสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ฐานะที่เป็นกฎหมายแม่บทในการควบคุมแก้ไขปัญหาล้างแวดล้อม ดังนี้

1.1 บทบาทของมาตรการทางอาญา

เพื่อเป็นการพัฒนาและเพิ่มบทบาทของมาตรการทางอาญาในกฎหมายดังกล่าวให้มีผลในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง จึงควรกำหนดให้มาตรการทางอาญาซึ่งบัญญัติไว้ในหมวดที่ว่าด้วย "บทกำหนดโทษ" มีบทบาทในลักษณะที่เป็นมาตรการ เสริมให้กฎหมายมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (Complementary measure) ซึ่งมีใช้เป็นแต่เพียงใช้มาตรการทางอาญาเป็นสภาพบังคับลงโทษการกระทำผิดที่เกี่ยวข้องกับการปกครองเท่านั้น กล่าวคือ นอกจากจะกำหนดให้มาตรการทางอาญามีบทบาทในการควบคุมบังคับให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมมีความรับผิดชอบด้วยการปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ ระเบียบ หรือข้อบังคับของรัฐที่บัญญัติไว้แล้ว ควรที่จะกำหนดให้มาตรการทางอาญามีบทบาทเป็นสภาพบังคับสำหรับลงโทษบุคคลดังกล่าวในกรณี เกิดความเสียหายหรืออันตรายขึ้นกับประชาชนหรือสิ่งแวดล้อมอัน เป็นผลมาจากการที่บุคคลนั้นกระทำการฝ่าฝืนและ/หรือละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมายอีกด้วย การกำหนดบทบาทของมาตรการทางอาญาในลักษณะ เช่นนี้มันจะช่วย เสริมให้มาตรการทางอาญามีบทบาทโดยตรงครอบคลุมไปถึงการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมอัน เป็นสาเหตุของการเกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยอย่างเหมาะสม เพราะว่า เนื้อหาสาระของกฎหมายดังกล่าวสามารถที่จะนำมาใช้รองรับกับปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งนับได้ว่า เป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย อีกทั้งยังเป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่ามาตรการทางอาญามีความสำคัญอย่างแท้จริงในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในฐานะที่เป็นมาตรการทางกฎหมายมาตรการหนึ่งซึ่ง เป็นกลไกของรัฐที่ใช้ เป็นแกนนำอันสำคัญนำไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลตาม เป้าหมายของนโยบายควบคุมและป้องกันปัญหามลพิษในสิ่งแวดล้อม

1.2 วิธีการใช้บังคับมาตรการทางอาญา

กฎหมายควรจะ เติมเต็มให้มีหมวดที่ว่าด้วย "หลักความรับผิดทางอาญา" บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งจะกำหนดหลักความรับผิดทางอาญาในการกระทำผิดทางสิ่งแวดล้อมให้เห็นเด่นชัดว่า มีหลักการที่แยกต่างหากไปจากหลักความรับผิดทางอาญาทั่วไป ซึ่งไม่จำกัดพิสูจน์ถึงเจตนาของผู้กระทำผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 59 แห่งประมวลกฎหมายอาญา นั่นคือ สำหรับการพิจารณาการกระทำผิดทางสิ่งแวดล้อมนั้นกฎหมายควรกำหนดให้ผู้กระทำผิดต้องรับผิด

ทางอาญาแม้ได้กระทำไปโดยไม่มีเจตนา ซึ่งหมายความว่า หากเมื่อบุคคลใดหรือผู้ประกอบ การรายใดกระทำการอย่างใด ๆ เป็นเหตุให้เกิดมลพิษสร้างความเสียหายขึ้น และผู้เสียหายสามารถพิสูจน์ให้เห็นแต่เพียงว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากการกระทำของบุคคล นั้นหรือผู้ประกอบการรายนั้น ความรับผิดก็จะเกิดขึ้นทันที แม้ว่าผู้ที่กระทำจะไม่ประสงค์ต่อ ผลหรือ เล็ง เห็นผลว่าจะ เกิดความเสียหายขึ้น เช่นนั้นก็ตาม อีกทั้งความรับผิด เช่นที่กล่าวนี้ จะ เกิดขึ้นทันทีแม้ความเสียหายนั้นจะ เกิดขึ้นมาจากการกระทำหรือการประกอบกิจการที่ถูกต้อง ตามกฎหมายก็ตาม ฉะนั้นการจัดให้มีการกำหนดหลักความรับผิดทางอาญาที่มีเอกลักษณ์พิเศษ เฉพาะตัวดังกล่าวนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะส่งผลโดยตรงให้การใช้บังคับมาตรการ ทางอาญากับปัญหาพิษทางสิ่งแวดล้อม เกิดประสิทธิผลอย่างจริงจังในทางปฏิบัติ

2. ในบทบัญญัติ เกี่ยวกับการลงโทษทางอาญาในกฎหมายควบคุมภาวะมลพิษทางสิ่งแวดล้อมนั้น นอกจากควรมีบทบัญญัติ "หลักความรับผิดทางอาญา" ให้มีลักษณะผ่อนคลายหลัก การพิสูจน์เจตนาตามมาตรา 59 แห่งประมวลกฎหมายอาญาแล้ว กฎหมายดังกล่าวควรมีบทบัญญัติให้ผู้กระทำผิดทางสิ่งแวดล้อมต้องรับผิดฐานกระทำโดยประมาทไว้อย่างชัดเจนอีกด้วย ทั้งนี้ก็จาก เหตุผลที่ว่า การบัญญัติความผิดที่ไม่ต้องการ เจตนา นั้นมีความมุ่งหมายที่จะหลีกเลี่ยง ความยากลำบากในการพิสูจน์เจตนาในการกระทำผิดบางอย่าง ซึ่งเป็นความจำเป็นที่ จะต้องบังคับให้บุคคลต้องรับผิดในการกระทำของตนอย่างเด็ดขาด โดยที่การกระทำผิด เช่น นั้นมีผลกระทบกระเทือนถึงความปลอดภัยของประชาชนซึ่งควรกำหนดให้มีโทษทางอาญา เพื่อ กระตุ้นให้บุคคลเพิ่มความระมัดระวังการกระทำของตนให้มากยิ่งขึ้น ฉะนั้นหากกรณีที่เกิดร้าย ที่เกิดขึ้นสร้างความเสียหายให้กับประชาชนและสิ่งแวดล้อมนั้น เกิดขึ้นมาจากการกระทำโดย ประมาทขาดความระมัดระวังตามสมควรแล้ว ผู้กระทำจึงสมควรมีความผิดและสมควรที่จะ ต้องรับโทษทางอาญาฐานกระทำผิดโดยประมาทด้วย

3. เพื่อประโยชน์ในการใช้บังคับมาตรการทางอาญากับปัญหาการก่อให้เกิดมลพิษ ทางสิ่งแวดล้อมของโรงงานอุตสาหกรรม ผู้วิจัย เห็นควร เสนอแนะให้มีการนำเอาระบบการ ตรวจสอบสิ่งแวดล้อม (environmental audits) มาใช้ ทั้งนี้ก็เพื่อบรรเทาหรือลดหย่อน ข้อบังคับของกฎหมายซึ่งใช้ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อม เฉพาะ เรื่อง เนื่องจากวิธีที่ดีที่สุดซึ่งผู้ประกอบการอุตสาหกรรมและ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะ

หลัก เลี่ยงให้ไม่ต้องรับผิดชอบในทางอาญา ก็คือ การจัดให้มีแผนงานที่สนองตอบต่อสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวด ซึ่งแผนงานดังกล่าวนี้ควรมีระบบการตรวจสอบสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังในลักษณะเช่นเดียวกับการตรวจสอบบัญชีรวมอยู่ด้วย เพราะว่าระบบการตรวจสอบดังกล่าวนี้จะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถค้นหาและแก้ไขปัญหาล้างแวดล้อมที่มีอยู่ได้ก่อนที่จะเกิดการฝ่าฝืนหรือละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งเป็นลักษณะของการป้องกันล่วงหน้า หรือ preventive measure ดังนั้น ระบบการตรวจสอบสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำขึ้นอย่างถี่ถ้วนรอบคอบ ครอบคลุมถึงกระบวนการทำงานของกิจการอุตสาหกรรมอย่างละเอียดทุกขั้นตอนจึงเป็นสิ่งสำคัญ และจะทำให้ระบบการตรวจสอบสิ่งแวดล้อมมีคุณค่ามากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการตรวจสอบสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์เหมาะสมนั้น สามารถที่จะใช้พิสูจน์และจัดการเกี่ยวกับความผิดทางสิ่งแวดล้อมได้ เป็นอย่างดีทั้งยังเป็นการโน้มน้าวอำนาจในการใช้บังคับกฎหมายให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถปฏิบัติได้อย่าง เป็นธรรมอีกด้วย

4. สำหรับในการกระทำผิดทางสิ่งแวดล้อมที่ได้กระทำโดยนิติบุคคลนั้น ผู้วิจัยเห็นควร เสนอแนะให้มีการบัญญัติความรับผิดของนิติบุคคลให้ชัดเจนและต้องรับโทษทางอาญาโดยตรงแยกต่างหากจากความรับผิดของผู้แทนนิติบุคคลนั้น ๆ โดยมุ่งเน้นไปที่การใช้โทษปรับกับนิติบุคคลดังกล่าว ทั้งนี้ก็เนื่องจากผู้วิจัยมีความเห็นว่า นิติบุคคลเป็นบุคคลตามกฎหมายเกิดขึ้นโดยอาศัยอำนาจแห่งบทบัญญัติของกฎหมาย มีความสามารถ มีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ได้ตามบทบัญญัติทั้งปวงแห่งกฎหมาย ภายในขอบวัตถุประสงค์ประสงค์ของตน และมีฐานะ เป็นบุคคลต่างหากจากบุคคลธรรมดาที่รวมกันเข้านั้น และแม้ว่าโดยสภาพแล้วนิติบุคคลจะไม่มีชีวิต จิตใจ ไม่มีความรู้สึกในการกระทำและไม่สามารถแสดงเจตนาออกเองได้ ซึ่งความผิดบางอย่างมีโทษที่ไม่อาจใช้ลงกับนิติบุคคลได้ เช่น โทษประหารชีวิต จำคุก หรือกักขัง แต่ถึงกระนั้นก็ตามกฎหมายก็ได้รับรองฐานะของนิติบุคคลไว้แล้วและนิติบุคคลเองก็สามารถที่จะกระทำการหรือแสดงเจตนาได้โดยผ่านทางผู้แทนนิติบุคคล อีกทั้งยังอาจจะใช้โทษทางอาญาบางอย่างเช่น โทษปรับ ริบทรัพย์สิน กับนิติบุคคลได้ ฉะนั้นจึงนับว่าเป็นการสมควรและเหมาะสมที่จะกำหนดให้มีการบัญญัติถึงหลักความรับผิดทางอาญา สำหรับการกระทำผิดทางสิ่งแวดล้อมของนิติบุคคลไว้อย่างชัดเจนและแยกต่างหากจากความรับผิดของผู้แทนนิติบุคคล ซึ่งมีฉะนั้นแล้วหากไม่มีการกำหนดให้นิติบุคคลมีความผิดและต้องรับโทษทางอาญาในส่วนที่สามารถบังคับได้

แล้ว ในที่สุดก็อาจทำให้มีการใช้ฐานะความเป็นนิติบุคคล เป็น เครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์ ในทางที่มีชอบด้วยกฎหมายนั่นเอง

5. ผู้วิจัย เห็นควรให้มีการแก้ไขทัศนคติของประชาชน รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้บังคับกฎหมายให้เกิดความคิด เห็นที่ถูกต้องในเรื่องที่เกี่ยวกับ " การกระทำผิดอัน เป็นการก่ออาชญากรรม" กับ " การกระทำผิดทางสิ่งแวดล้อม" เพราะแนวคิดในประเด็นดังกล่าว นี้ยังไม่มีความชัดเจนแน่นอนว่าการกระทำผิดทางสิ่งแวดล้อม เป็นการก่ออาชญากรรมหรือไม่ ซึ่งสภาพการณ์ เช่นนี้อาจ เป็นอุปสรรคต่อการใช้บังคับกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบังคับใช้มาตรการทางอาญากับกรณีปัญหาดังกล่าว จึงสมควรที่จะได้มีการชี้แจงให้มีการทราบกัน ทั่วไปว่าลักษณะการก่อให้ เกิดมลพิษทางสิ่งแวดล้อมนั้นจัดว่า เป็นการก่ออาชญากรรมประเภท หนึ่งและผู้กระทำผิดก็ถือเป็นอาชญากรที่สมควรจะต้องรับโทษทางอาญา ซึ่งการชี้แจงในกรณี นี้ อาจทำได้ในหลายทางไม่ว่าจะเป็น โดยการให้การศึกษอบรมโดยตรงหรือใช้สื่อมวลชนทุก แขนงประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวให้สาธารณชนทราบ เป็นการทั่วไป ทั้งนี้ก็เพื่อ ให้ประชาชนมีโอกาสรับทราบข้อมูลข่าวสารทางด้านกฎหมายที่ถูกต้องและ เป็นการกระตุ้นจิตสำนึกให้ประชาชนเกิดความสนใจและให้ความร่วมมือกับทางการ ในการควบคุมและป้องกัน ปัญหาการก่อให้ เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหามลพิษที่เกิดจากโรงงาน อุตสาหกรรมซึ่ง เป็นปัญหาใหญ่ที่ประเทศไทยกำลัง เผชิญอยู่ในขณะนี้นั่นเอง

การดำเนินการปรับปรุงบทบาทและการใช้บังคับมาตรการทางอาญากับปัญหามลพิษ ทางสิ่งแวดล้อมตามที่ได้สรุปและ เสนอแนะมานี้ เป็นกรณีที่อยู่ในวิสัยที่สามารถจะกระทำได้ ให้เกิดผลในทางปฏิบัติจริง เพียงแต่อาจจะต้องอาศัยระยะเวลาในการปรับปรุงและสร้างความ เข้าใจในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม ประกอบกับ กระตุ้นเตือนให้ประชาชนตระหนักถึงความรุนแรงและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ซึ่งหาก เมื่อใดที่การปรับปรุงและการพัฒนาทำได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว การใช้บังคับมาตรการ ทางอาญาในการควบคุมป้องกันปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะที่เกิดจากโรงงาน อุตสาหกรรมนั้นก็จะสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและ เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง